

КОДИКОГРАФІЯ (від. лат. *codex* — рукописна книга та *...графія*) — спеціальна історична дисципліна про системне описування рукописних книг (кодексів) як історичних джерел. Є галуззю наук.-практ. діяльності зі створення наук. каталогів, покажчиків, довідників, баз даних та обліково-охорон. й наук.-інформ. описів кодексів. У Росії та Україні тривалий час розвивалася як одна зі складових археографії, а саме як галузь камерал. археографії, у країнах Зх. Європи — як складова кодикології, а саме як камерал. кодикологія. Термін «К.» до наук. обігу вперше запровадив на поч. 20 ст. голланд. дослідник Б. Крюйтвахен для позначення критеріїв наук. методу описування рукопис. книг. Виокремлення К. з кодикології фактично відбулося 1980 завдяки зусиллям кодикологів А. Хрюйса, Дж. Херманса й У. Федера, які працювали в слов'янознав. центрі Неймеген. катол. університету в Нідерландах над створенням автоматизов. бази даних та електрон. каталогу рукопис. пам'яток. Знач. внесок у розвиток методів археографії оповід. джерел зробили рос. і укр. вчені О. Шахматов, О. Горський, К. Невоструєв, О. Востоков, В. Срезневський, Д. Абрамович, І. Франко, І. Свенціцький, М. Сперанський, В. Перетц. Теор. засади й методики опису камерал. археографії оповід. джерел розвивали Д. Лихачов, С. Шмідт, М. Тихомиров, Л. Жуковська, Н. Шеламанова, А. Турилов, О. Амосов, І. Лебедева, О. Князевський, П. Житецький, М. Геппенер, М. Візир, О. Апанович, Я. Запаско, В. Свенціцький, О. Дзьобан та ін. У 1980–90-х рр. здійснювали теор. обґрунтування й розробляли практ. засади К. Л. Дубровіна, С. Гальченко, О. Іванова.

Рукописну книгу розглядають у К. як особл.

комплексне істор. джерело. У його наук. описі вказують сучасне місце зберігання, автора та назву, склад книги, зміст і класифікацію текстів, мову, місце написання; дату створення, стан, обсяг, формат; систему нумерації, матеріал рукопису, матеріал письма, організацію сторінки й тексту, особливості тексту, письма, оправи, оздоблення, наявність нашарувань, мікротекстів вторин. рівня, записів, історію побутування рукопису тощо. Під час описування використовують методи джерелознавства, палеографії, текстології, дипломатики, філігранології та ін. спец. істор. дисциплін. На базі цих підходів в Україні нині розвивається наук. опис не лише слов'ян. кирилич. рукопис. книг (Л. Гнатенко, О. Іванова, М. Кольбук, О. Шевчук, Г. Чуба, О. Ясиновська та ін.), а й лат. і грец. (К. Чернухін), араб. (В. Рибалкін), араб.-євр. (О. Хамрай), польс. (С. Булатова, Л. Демченко) та ін.

Рекомендована література

1. А. J. Geurts та ін. Codicography and Computer // *Polata knihopisnaja*. 1987. № 17–18;
2. Дубровіна Л. А. та ін. Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису. К., 1992;
3. Дубровіна Л. А., Гальченко О. М. Кодикологічні, кодикографічні, палеографічні та археографічні дослідження Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: бібліографічний огляд. 1988–2003 рр. // Спец. істор. дисципліни. Питання теорії та методики. Ч. 2. К., 2004.

Л. А. Дубровіна

Бібліографічний опис:

Кодикографія / Л. А. Дубровіна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-7506>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).